

Hallintovaliokunnan kuuleminen 6.3.2020; O 7/2020 vp

Tilanne Turkin ja Kreikan raja-alueella sekä siihen liittyvät seikat

Tilannekuva, Kreikan toimet ja EU:n tukitoimet Välimeren alueelle

Turkin presidentti ilmoitti helmikuun 2020 lopussa ettei se enää estä henkilöitä poistumasta Turkista EU:n alueelle. Turkki ilmoitti syyksi pakolaistilanteesta maalle aiheutuvan taakan sekä kustannukset, joihin Turkki haluaa EU:lta lisätukea. Turkissa on noin 4 miljoona pakolaista ja se on eniten pakolaisia vastaanottaneita maita maailmassa.

Ilmoitus, ettei Turkki enää estä siirtolaisten ja turvapaikanhakijoiden lähtöä Eurooppaan, on kiristänyt tilannetta Turkin ja Kreikan välisellä raja-alueella ja paine Turkin ja Kreikan välisellä maa- ja merirajalla on jatkunut Turkin vähennettyä rajavalvontaa maiden välisellä rajalla. Tuhannet ihmiset ovat päässeet Turkin ja Kreikan vastaiselle rajalinjalle, mutta vain harvat ovat onnistuneet ylittämään rajan. Kreikan viranomaiset ovat kertoneet estäneensä rajanylityksiä, eikä suuria henkilömääriä ole päässyt Kreikkaan. Tulijoita meriteitse Kreikan saarille on ollut n. 1 500 henkilöä suotuisista sääolosuhteista johtuen. Toistaiseksi ei ole tiedossa, että Turkki olisi vähentänyt Syyrian tai Irakin vastaisten rajojensa valvontaa.

Kreikka on pyytänyt Frontexin tukea EU:lta rajavalvontaan niin maa- kuin meriulkorajoilla, minkä seurauksena Frontex on ilmoittanut käynnistäneensä nopean rajaintervention Kreikan maa- ja meriulkorajoilla. Meriulkorajalla operaation tavoitteena on parantaa merirajan valvontaa lisäämällä sekä henkilöstöä että kalustoa. Kreikka on 2.3.2020 pyytänyt materiaaliapua rajalleen EU:n pelastuspalvelumekanismin UCPM:n (Union Civil Protection Mechanism) kautta (mm. huopia, telttoja, lämmittimiä, hygieniatarvikkeita yms.).

Europol toimii alueella tukien Kreikan viranomaisia maarajalla ja saarilla, tehden toisen tason turvallisuustarkastuksia ja on tiiviissä yhteistyössä Frontexin ja EASO:n kanssa. Lisäksi Europolilla on alueella liikkuvia tutkintatiimejä, jotka tukevat Kreikan viranomaisia ihmissalakuljetuksen torjumisessa.

Osana toimia tilanteeseen vastaamiseksi Kreikka on mm. päättänyt keskeyttää turvapaikkahakemusten vastaanottamisen laittomilta maahantulijoilta kuukauden ajaksi, lisäksi Kreikan mukaan laittomat maahantulijat käännytetään mahdollisuuksien mukaan välittömästi takaisin ilman rekisteröintiä Kreikassa. Kreikan itäisten maa- ja merirajojen vartiointi ja turvaaminen on nostettu maksimitasolle laittoman maahantulon estämiseksi.

Muuttoliikepaine Länsi-Balkanin reitillä on korkea, muttei muuttunut. Tilanne Bulgarian rajalla on rauhallinen. Bulgaria on kuitenkin varautunut mahdollisiin tulijoihin lähettämällä rajalle tuhat varusmiestä ja puolustusvälineistöä. Myöskään Kyproksen tilanteessa ei toistaiseksi ole tapahtunut muutoksia.

EU:n piirissä on ilmaistu tukea ja solidaarisuutta Kreikalle ja Bulgarialle. Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto kokoontui ylimääräiseen istuntoon 4.3.2020. Yhteisesti annettussa julkilausumassa EU:n jäsenmaat tunnistivat Turkin kohtaaman paineen sekä sen tuomat haasteet, mutta Turkin painostustoimet torjuttiin selkeästi. Jäsenmaat esittivät tukensa paineen kohteeksi joutuville

5.3.2020

maille ja olivat valmiita vahvistamaan tukeaan mm. Frontexin operaatioiden kautta, sekä tarjoamaan erityisesti Kreikalle tukea pakolaistilanteen hallintaan sekä rajavalvontaan. Lisäksi ulkoasiainneuvosto kokoontuu 6.3 ylimääräiseen istuntoon käsittelemään tilannetta. Keskusteluita on tarkoitus jatkaa OSA-neuvostossa 13. maaliskuuta.

Suomen kannat tilanteeseen ja toimenpiteet

Suomi kannattaa muuttoliikekysymyksiin kokonaisvaltaista eurooppalaista lähestymistapaa. Tilapäisten tukitoimenpiteiden rinnalla on tärkeää työskennellä määrätietoisesti pysyvämmän ratkaisun löytämiseksi, jotta yhteiset järjestelmät toimivat sekä normaalin että korkean muuttoliikepaineen tilanteessa. On tärkeää, että muuttoliiketilanteen kehittymistä seurataan EU:ssa jatkuvasti ajantasaisella tilannekuvalla ja ryhdytään viipymättä tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin. Suomelle on tärkeää, että kaikki EU:n toiminta noudattaa kansainvälistä oikeutta sekä kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia.

Huolestuttava tilanne edellyttää Kreikan tukemista koko soveltuvalla laajalla EU:n keinovalikoimalla. Suomi on mm. osallistunut Kreikan tukemiseen virastojen (EASO, Frontex, Europol) operaatioissa ja on sitoutunut tukemiseen jatkossakin. Rajavartiolaitoksella on tällä hetkellä Kreikassa 14 rajavartiomiestä ja yksi partiovene Frontexin Poseidon operaatioissa. Frontexin pääjohtaja on myös hyväksynyt pyynnön käynnistää nopeat rajainterventiot eli RABIT-operaatiot sekä Kreikan ja Turkin merirajalla, että Kreikan ja Turkin maarajalla. Suomi on velvollinen osallistumaan kyseisiin operaatioihin, mikäli Frontex pyytää Suomelta henkilöstöä tai kalustoa. Suomen osuus nopean toiminnan reservistä on 30 rajavartiomiestä ja kaksi venettä. Rajavartiolaitos valmistautuu lähettämään henkilöstöään sekä maa- että merirajan nopeisiin rajainterventioihin. Operaatioissa toimitaan operaatiosuunnitelman mukaisesti perusoikeuksia kunnioittaen ja tavoitteena on saattaa luvattomat rajanylittäjät asianmukaiseen viranomaisprosessiin. Toiminnassa Maahanmuuttovirasto (Migri) jatkaa osallistumista turvapaikka-asioiden tukivirasto EASOn operaatioihin vuonna 2020. Suomi on lisäksi vastannut myönteisesti pyyntöön toimittaa materiaalitukea unionin pelastuspalvelumekanismin kautta komission osarahoituksella. Suomen 5.3.2020 lähettämä apu sisältää mm. telttoja, makuualustoja, huopia, pressuja ja vesitankkeja.

EU:n muuttoliikeyhteistyötä Turkin kanssa tulee jatkaa yhdessä sovitulta pohjalta ja varmistaa EU-Turkki muuttoliikejulkilausuman 2016 asianmukainen toimeenpano. Sovituista periaatteista poikkeavat Turkin toimet eivät ole hyväksyttäviä, eivätkä edistä yhteistyötä.

Varautuminen Suomeen mahdollisesti kohdistuvaan laajamittaiseen maahantuloon

Muuttoliikkeiden kehityksen ja suunnan, kuten myös turvapaikanhakijoiden määrän ennustaminen on haasteellista. Muuttoliikepaine Välimeren alueelta Eurooppaan on suurta ja muuttoliikkeiden kehitystä ja suuntaa pyritään eri tietopohjiin perustuvilla analyyseillä ennakoimaan. Lähtökohtina muuttoliikkeiden ennakoinnissa on ajankohtainen maatieto ja tilannetietous keskeisimmistä lähtömaista sekä siihen tukeutuva arviointi muuttoliikkeiden voimakkuudesta ja mahdollisista suunnista. Sisäministeriön tehtävänä on turvata ja varmistaa Maahanmuuttoviraston toiminnan ja päätöksenteon sujuvuus sekä turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän toimivuus, erityisesti käytettävissä oleva majoituskapasiteetti ja vastaanottopalvelut. Laajamittaisen maahantulon tilanteen valtakunnallinen johtovastuu on sisäministeriöllä.

Normaalitilanteessa sisäministeriö on varautunut keskimäärin 2 000 - 6 000 uuden turvapaikanhakijan maahantuloon vuosittain. Viime vuosina tilanne on ollut rauhallinen, ja esimerkiksi viime vuonna turvapaikkaa haki yhteensä n. 4 500 henkilöä, joista yli puolet on uusia

turvapaikanhakijoita. Varsinaisten uusien hakijoiden osalta Suomi on näin ollen jo vuotta 2015 edeltäviin vuosiin verrattuna alhaisemmalla tasolla. Kuluvan vuoden tilanne ei osoita toistaiseksi muutosta viime aikaiseen kehitykseen.

Ulkorajalla tapahtuva laajamittaisen maahantulon hallinnan edellytyksenä on riittävä toimivaltainen ja ammattitaitoinen henkilöstö, ajanmukainen kalusto ja infrastruktuuri sekä asianmukainen lainsäädäntö, joka mahdollistaa tarvittavat keinot. Viranomaiset ja muut toimijat, kuten järjestöt ovat Suomessa kehittäneet viime vuosina varautumistaan laajamittaisen maahantulon varalle. Vuoden 2015 tilanteesta saadut kokemukset, kun Suomeen saapui äkillisesti yli 32 000 turvapaikanhakijaa, on analysoitu ja huomioitu varautumissuunnittelussa, ohjeistuksissa ja harjoitustoiminnan suuntaamisessa. Tilannekuvan muodostamista ja välittämistä on kehitetty ja Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikköön on vakiinnutettu valtakunnalliset, viranomaisia tukevat tilannekeskustoiminnot. Maahantulijoiden rekisteröimiseksi laajenevaa ja laajamittaista maahantuloa varten on laadittu valtakunnallinen järjestelykeskussuunnitelma Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen yhteistyönä: turvapaikanhakijoiden rekisteröimiseksi, seulomiseksi ja vastaanottopalvelujen osoittamiseksi perustetaan tarvittaessa järjestelykeskuksia silloin, kun normaaliolojen viranomaismenettelyillä ei rekisteröintiä pystytä varmistamaan.

Äkillisessä tilanteessa Rajavartiolaitoksen resursseja kyetään lisäämään muun muassa työaikajärjestelyin, valtakunnallisin resurssisiirtein sekä käyttämällä Raja- ja merivartiokoulun oppilaita ja Rajavartiolaitoksen varusmieskomppanioita rajavartiomiesten tukena. Rajavartiolaitoksella on käytössään myös laajempi äskettäin eläköityneistä rajavartiomiehistä koostuva reservi sekä ensisijaisesti sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin tarkoitettut rajajoukot, joita voidaan käyttää rajavartiomiesten tukena myös laajamittaisen maahantulon tilanteessa.

Kansainvälisesti laajamittaisen maahantulon tilanteessa tehdään tilanteen laajuudesta riippuen tiivistä yhteistyötä EU:n toimielinten (komissio, EASO, Frontex), maahantulon lähtöalueiden sekä muiden jäsenmaiden kanssa tilanteen vakauttamiseksi. Tarvittaessa käynnistetään toimet EU-virastojen koordinoimien tukitoimien ja EU-hätärahoituksen hyödyntämiseksi turvapaikkajärjestelmän toimivuuden, rajavalvonnan tason ja laittomasti maassa oleskelevien tehokkaan paluun varmistamiseksi. Unionin pelastuspalvelumekanismin kautta voidaan toimittaa humanitaarisluntoista hätäapua ko. valtion pyynnöstä.